

Presenting a Model of Teacher Ethics Training with Emphasis on Islamic Teachings

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Seyedah Badri Sadat Hosseini¹
Mehdi Davaee^{2*}
Najmeh Vakili³
Masoumeh Samadi⁴

How to cite this article

Seyedah Badri Sadat Hosseini, Mehdi Davaee, Najmeh Vakili, Masoumeh Samadi, Presenting a Model of Teacher Ethics Training with Emphasis on Islamic Teachings, *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2022;6(1):562-577.

1. PhD student, Department of Educational Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
4. Associate Professor of Philosophy of Education, Islamic Education Research Department, Education Research Institute, Research Institute of Education Studies, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: davaee@yahoo.com

Article History

Received: 2021/12/31

Accepted: 2022/06/02

ABSTRACT

Purpose: The present research was conducted with the aim of providing a model of teacher ethics training with emphasis on Islamic teachings. In terms of fundamental-applied purpose, in terms of information data, the mentioned research was of a mixed type and in terms of execution, the foundation data was in the qualitative part and the descriptive survey was in the quantitative part.

Materials and methods: The statistical community in the qualitative part of the research included education experts. To determine the samples, a targeted non-random sampling method was used, and 20 people were considered as the sample size using the principle of saturation. The second group of the statistical community of this research in the quantitative part included all the teachers of the second year of secondary education in Tehran, numbering 2522 people. Cochran's formula was used to determine the sample size of the quantitative part and 300 people were selected as the research sample. The sampling method in this research was cluster random. Semi-structured interviews were used in the qualitative part of this research. In order to collect data in the quantitative part, library methods (including books, authoritative scientific databases and university theses) and field methods (questionnaire created by the researcher) were used. In order to ensure the validity of the tool in the qualitative part of the research and to ensure the accuracy of the findings from the researcher's point of view, the opinions of professors familiar with this field and university experts who were experts and knowledgeable in this field were used. Also, test-retest reliability and intra-subject agreement method were used to calculate the reliability of the conducted interviews. Face, content and construct validity were used to determine the validity of the questionnaire. Cronbach's alpha coefficient and composite reliability were used to determine reliability. The method of data analysis in the qualitative part of theoretical coding was derived from the data theorizing method. In the quantitative part, according to the research questions, descriptive statistics (mean, standard deviation, skewness and kurtosis) using SPSS-21 software and inferential (Pearson correlation, confirmatory factor analysis) using SPSS-v21, Smart Pls- v2 and Lisrel-v8 were used.

Findings: The results of the present study showed that the dimensions of teacher ethics training with an emphasis on the teachings of Islam in second year secondary school teachers in Tehran include cognitive training, emotional training, and behavioral training. Also, the effective aspects of teacher ethics training with emphasis on Islamic teachings in second year secondary school teachers in Tehran include values and moral norms of society, policy making and planning in educational system, teacher and curriculum.

Conclusion: The foundations and obstacles of the implementation of teacher ethics training with emphasis on the teachings of Islam in the second year secondary school teachers of Tehran, including environmental, social, educational, support, planning in the educational system and teachers' awareness were introduced. Finally, the conceptual model of the research was presented, which had favorable validity.

Keywords: Education, Teacher Ethics, Islamic Teachings

ارائه الگوی تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های

اسلامی

سیده بدری السادات حسینی^۱

دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مهدی دوابی^{۲*}

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

نجمه وکیلی^۳

استادیار، گروه علوم تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

معصومه صمدی^۴

دانشیار فلسفه تعلیم و تربیت، گروه تعلیم و تربیت اسلامی، پژوهشکده تعلیم و تربیت، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، تهران، ایران.

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های اسلامی انجام پذیرفت. پژوهش مذکور از نظر هدف بنیادی- کاربردی، از نظر داده‌های اطلاعاتی، از نوع آمیخته و از نظر نحوه اجراء، داده بنیاد در بخش کیفی و توصیفی پیمایشی در بخش کمی بود.

مواد و روش‌ها: جامعه آماری در بخش کیفی پژوهش، شامل خبرگان آموزش و پرورش بود. برای تعیین نمونه‌ها از روش نمونه گیری غیر تصادفی هدفمند استفاده شد که ۲۰ نفر با استفاده از اصل اشباع به عنوان حجم نمونه، در نظر گرفته شد. گروه دوم از جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی شامل تمامی معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران به تعداد ۲۵۲۲ نفر بود. برای تعیین حجم نمونه بخش کمی از فرمول کوکران استفاده شد و تعداد ۳۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. روش نمونه گیری در این پژوهش تصادفی خوشه‌ای بود. در بخش کیفی پژوهش حاضر از مصاحبه‌های نیمه ساختمند استفاده شد. به منظور گردآوری داده‌ها در بخش کمی، از روش‌های کتابخانه‌ای (شامل کتاب‌ها، پایگاه‌های معتبر علمی و پایان‌نامه‌های دانشگاهی) و میدانی (پرسشنامه محقق ساخته) استفاده شد. برای حصول اطمینان از روایی ابزار در بخش کیفی پژوهش و به منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته‌ها از دیدگاه پژوهشگر، از نظرات اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان دانشگاهی که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. همچنین، از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی ظاهری، محتوایی و سازه استفاده شد. برای تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد. روش

تحلیل داده‌ها در بخش کیفی کدگذاری نظری برگرفته از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد بود. در بخش کمی با توجه به سؤال‌های پژوهش از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی) با استفاده از نرم‌افزار SPSS-21 و استنباطی (همبستگی پیرسون، تحلیل عاملی تأییدی) با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS-v21، Smart PLS-v2 و Lisrel-v8 بهره گرفته شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش حاضر نشان دادند که ابعاد تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران، شامل تربیت شناختی، تربیت عاطفی، تربیت رفتاری است. همچنین، ابعاد موثر بر تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران شامل، ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی جامعه، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی، معلم و برنامه درسی می‌باشد. **نتیجه گیری:** بسترها و موانع پیاده سازی تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران شامل ابعاد محیطی، اجتماعی، آموزشی، حمایت، برنامه‌ریزی در نظام آموزشی و آگاهی معلمان معرفی شدند. در نهایت مدل مفهومی پژوهش ارائه شد که از اعتبار مطلوبی برخوردار بود.

واژگان کلیدی: تربیت، اخلاق معلمی، آموزه‌های اسلامی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۲

*نویسنده مسئول: davaee@yahoo.com

مقدمه

انسان موجودی مرکب از قوای متعدد و متضاد است. او تمایلات فطری و غریزی دارد؛ همان‌طور که از قدرت تعقل و اختیار و اراده بهره‌مند است، راه رسیدن به کمال و سعادت حقیقی او نیز، برقراری تعادل میان این قوای درونی است؛ اما عواملی وجود دارند که سبب مسدود ساختن راه کمال و بی‌بهره ساختن انسان از هدایت الهی و در نتیجه انحطاط اخلاقی می‌شوند. هوای نفس برای رفع تمایلات غریزی و مادی یکی از آن عوامل است. دیگر را می‌توان دنیاپرستی دانست. افراد دنیاپرست، آن‌چنان خود را درگیر پدیده‌های دنیوی می‌کنند که گویی در دنیا باقی خواهند ماند (۱). در کشور ما به نظر می‌رسد که اخلاق‌مداری شیب قابل ملاحظه‌ای به سمت انحطاط گرفته است و این را می‌توان به‌وضوح در اقشار مختلف مردم مشاهده کرد. بدون شک می‌توان عوامل مختلفی را در این انحطاط دخیل دانست. برای نمونه عوامل اقتصادی، شایع‌ترین عامل مؤثر بر بروز بی‌اخلاقی و انحطاط اخلاقی در جامعه و در بین سازمان‌های کشور هستند. عوامل اقتصادی در واقع، زمینه را برای شکل‌گیری مسائل اجتماعی به وجود می‌آورند. کمبودها، فقر، عدم دسترسی همگان به فرصت‌های برابر شغلی و ... موجب بی‌اخلاقی از جانب افراد می‌شود. در مورد عوامل اجتماعی، نیز می‌توان نقش خانواده در پیدایش آسیب‌های غیراخلاقی را مهم دانست. در واقع، فرد، جامعه و خانواده، مثلثی را ایجاد می‌کنند که اختلالات رفتاری در هر یک می‌تواند موجب بروز آسیب و انحطاط اخلاقی گردد.

توجه‌ترین عوامل، عامل معلم است چراکه معلم سکان‌دار آموزشی و ارائه‌آموزشها با سیاست‌های اخلاقی است (۵).

خلاف‌های بسیاری در برنامه‌های تربیت اخلاقی معلمان در سراسر جهان به چشم می‌خورد. در زمینه تربیت اخلاقی در کشور، ذکر این نکته قابل‌تأمل است که با وجود تأکیدات و کوششهایی که در جهت ارتقای تعلیم و تربیت اخلاقی صورت گرفته‌اند، همچنان به نظر می‌رسد با اهداف تعیین‌شده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش فاصله وجود دارد (۶).

تربیت دینی اخلاقی به عنوان محور تمامی برنامه‌های تربیتی معلمی در مدارس مطرح شده به حق بر سایر ساحت‌های تربیتی برتری یافته است. آن‌گونه که عنوان شد، منظور از تربیت اخلاقی نوعی تغییر است که قلمروهای عقلی، عاطفی رفتاری را در بر می‌گیرد. معلمی یکی از حرفه‌های مهم و مورد نیاز جامعه است و وظیفه اصلی معلم تربیت دانش‌آموزان می‌باشد که رشد آنها را در همه جنبه‌ها و ابعاد در برمی‌گیرد. بخشی از حرفه معلمی جنبه اخلاقی دارد و تحقق مسئولیت‌های تربیتی معلم نیازمند پابندی او به اصول و قواعد اخلاق حرفه معلمی است. به زعم دونالد باتلر^۱، اهمیت اخلاق معلمی در هدف آن یعنی، به کمال رساندن انسانها نهفته است.

از میان مقاطع تحصیلی، این پژوهش در مقطع تحصیلی دوره متوسطه انجام گردید، دوره متوسطه با تحولات و شرایط جدیدی برای نوجوان همراه است که بر شخصیت فرد و سازگاری‌های اجتماعی او تأثیر می‌گذارد. شخصیت نوجوان در این دوره در ارتباط با دیگران و با دادن آموزش‌های لازم شکل می‌گیرد، روابط اجتماعی توسعه یافته و ادراک از مسائل اجتماعی و فرهنگی عمیق‌تر می‌گردد. از اینرو، معلم دوره متوسطه تأثیر زیادی بر اخلاق‌مداری و یا عدم اخلاق‌گرایی در دانش‌آموزان می‌گذارد که باید مورد توجه بیشتری قرار بگیرد. وظایف اخلاقی معلم در قبال دانش‌آموزان دوره متوسطه را می‌توان در قالب اصول اخلاقی بیان کرد که رفتار را به صورت نسبتاً کلی بیان می‌کنند. لذا، لازم است رفتارها به صورت مشخص‌تر و جزئی‌تر بیان شوند تا وظایف معلم به صورت دقیق نشان داده شوند. بر این اساس، تعیین قواعد اخلاقی برای حرفه معلمی ضروری است؛ زیرا اگر چنین قواعدی برای سنجش کار و رفتار معلم در اختیار باشند، رفتارهای او به آسانی و به صورت شفاف هم از جانب خودش و از سوی دیگران مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد. به علاوه، با مشخص کردن اصول و قواعد اخلاق معلمی می‌توان چهارچوب و مبنایی را برای بررسی و نقد اصول و قواعد اخلاقی مطرح شده برای حرفه معلمی در مصوبات آموزش و پرورش کشور فراهم کرد. قواعد اخلاق معلمی در آموزش و پرورش کشور به صورت وظایف یا صلاحیتهای معلمان مطرح شده است که طبق بررسی‌های انجام گرفته کامل و منسجم نمی‌باشند بنابراین، با توجه به پیشینه دینی و فرهنگی غنی کشور، تعیین مبنایی و اصول اخلاق اسلامی و معیارهای مربوط به آن به ویژه در ارتباط معلم با دانش‌آموز ضروری به نظر می‌رسد.

از اینرو پژوهش حاضر بر آن است تا با انجام مطالعه ای جامع، به بررسی تربیت اخلاق معلمی بپردازد و با شناسایی شاخصها، مولفه‌ها

عوامل دیگری نیز بر انحطاط اخلاقی اثر می‌گذارند مانند عوامل فرهنگی. این عوامل از پایدارترین مسبب‌های شکل‌گیری مسائل اجتماعی می‌باشند. اگر بخش‌های مختلف فرهنگی نتوانند در کنار سایر جنبه‌های زندگی اجتماعی رشد کنند، شکاف فرهنگی در جامعه به وجود خواهد آمد. در این صورت توازن فرهنگی در اجتماع به‌هم‌خورده و به دنبال آن، گسست فرهنگی در جامعه شکل گرفته، افکار و اهداف افراد در جامعه به هم می‌ریزد و در نهایت انحطاط اخلاقی اتفاق می‌افتد (۲).

اما ذکر این نکته قابل‌تأمل است که برای داشتن جامعه ای سالم و اخلاق‌مدار باید از اولین نهاد اجتماعی که همگان با آن سروکار دارند آغاز کرد. مدرسه اولین نهاد اجتماعی رسمی است که معمولاً همه افراد یک جامعه آن را تجربه می‌کنند و ریشه‌های اخلاق‌مداری از ابتدا در آنها شکل می‌گیرد. عدم توجه به اخلاق در جامعه امروز را می‌توان ناشی از عدم توجه به امر اخلاق‌مداری در مدارس دانست. در این دوران است که سرمایه اخلاقی شکل می‌گیرد و با هدایت معنوی و مذهبی، تبدیل به فرصت‌هایی برای رفتارهای درست در اجتماع می‌گردد. آموزش و پرورش در کشور ایران بر اساس آموزه‌های اسلام پیش می‌رود. در دین اسلام، به اهمیت اخلاق‌گرایی اشاره شده است. به‌طوری‌که عنوان شده که کسانی که از اخلاق خوبی در جامعه برخوردار نیستند، همچون حیواناتند حتی بدتر و ناچیزتر. این تأکید، نشان از توجه دین مبین اسلام به پرورش اخلاق و کسب سرمایه اخلاقی در جامعه دارد. توجه به اخلاق‌گرایی در سازمان‌های آموزشی به دلیل چشم‌انداز این سازمان‌ها که همانا تربیت اخلاقی و رسیدن به حیات طیبه است، دوچندان می‌باشد. در سازمانی مانند آموزش و پرورش که هدف تربیت اخلاقی دانش‌آموزان را در بدو ورود به اجتماع بر عهده دارد، باید مقوله آموزش اخلاق به‌طور خاص مورد توجه قرار بگیرد و معلمان، برنامه‌ریزان، مدیران و سیاستگذاران آموزشی کاملاً از سطوح مختلف اخلاق‌گرایی و چگونگی ارتقای آن آگاهی پیدا کنند. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش که جزء اسناد بالادستی نظام آموزش و پرورش کشور است، نیز بر این امر تأکید بسیاری شده است. در این سند لزوم تربیت اخلاقی دانش‌آموزان، معلمان و مدیران و همچنین آموزش‌های ضمن خدمت برای توسعه اخلاق‌مداری در مدارس، عنوان شده است (۳).

تربیت اخلاقی، در گزاره‌های آموزش و پرورش نوین بسیار مورد توجه قرار گرفته است. به نحوی که ارتقای سطح دانش حرفه‌ای معلمان و کادر آموزشی بر اساس میزان توجه ایشان به اخلاق حرفه‌ای مورد سنجش قرار می‌گیرد. بررسیها نشان می‌دهند که صاحب‌نظران متعددی در خصوص تربیت اخلاق‌مدار صحبت کرده‌اند و اغلب این تربیت را مولفه‌ای شخصیتی دانسته‌اند که با تعلیم و تربیت ارتقا می‌یابد و فرد را قادر می‌سازد تا به والاترین درجه و مرتبه از حیات نزدیک شود (۴).

از بین عوامل مختلف آموزشی در دوران آغازین ورود به مدرسه، که بر اخلاق‌گرایی و ارتقای آن موثر هستند، می‌توان به معلم، مدیریت مدرسه، برنامه‌درسی، مشاوره و ... اشاره کرد. یکی از قابل

¹ - Donald Butler

دارد رویکردهای مختلفی برای تربیت اخلاقی ایجاد می‌گردد. بعضی از این رویکردها بر یک بعد از ابعاد رشد اخلاقی تمرکز کرده‌اند و هدف خود را از تربیت اخلاقی تقویت بعد به خصوصی از اخلاق دانسته‌اند. در این گروه از رویکردها می‌توان رویکرد رشدی-شناختی را نام برد که بر اساس دیدگاه‌های روانشناسان رشدی مانند پیاژه و کلبرگ شکل گرفته‌اند و هدف نهایی خود را تقویت فضایل عقلانی یا تغییر در سطح قضاوت اخلاقی دانسته‌اند (۱۰).

تربیت دینی، همچون سایر جنبه‌های تربیت مانند تربیت جسمانی، ذهنی، اخلاقی و ... فرایندی است دو سویه که باید آموخته و فراگرفته شود. با این تفاوت که این نوع تربیت از سایر انواع تربیت مهم تر است و باید با دقت و ظرافت خاص انجام شود (۱۱).

پرورش و تربیت دینی، روشی است که انبیا و صاحبان ادیان و شرایع در طول تاریخ از آن استفاده کرده‌اند. آنان از یکسو توجه آدمیان را به سرانجام زندگی و پیامدهای آن معطوف داشته‌اند و از دیگر سو کمال واقعی و حقیقی انسان را در رشد ایمان به خدا و آیات و سعادت در جهان آخرت دانسته‌اند. یعنی افزون بر مطلوب بودن زندگی مسالمت آمیز در نزد عموم مردم. آنان بر کمال واقعی که همان خوشبختی در دنیای پسین است نیز تأکید داشته‌اند و انسان را موجودی جاودان و نامیرا معرفی کرده‌اند (۱۲).

بنیاد اولیه تربیت اخلاقی در قرآن را می‌توان بر سه اصل اساسی دین «توحید، معاد، نبوت» بیان کرد. پس جهان‌شناسی اسلامی، دقیقاً ضد جهان‌بینی ماتریالیستی است. جهان‌بینی ماتریالیستی آدمی را در اتاق تاریک طبیعت و ماده، زندانی می‌کند و تربیت را نیز بر همین اساس برنامه ریزی می‌کند. اما جهان‌بینی اسلامی، بر پایه توحید و مبدأ خلقت است. یعنی اینکه جهان از یک مشیت حکیمانه به وجود آمده و اساس آن خیر و رحمت و رسانیدن موجودات به کمال درخور آنهاست. محور این جهان‌بینی توحید ذات مقدس الهی است که جهان از او آغاز و به او پایان می‌یابد. در این نوع نگرش، انسان در بین آفریده‌های هستی از کرامت و شرافت خاصی برخوردار است و جهان، دانشگاهی است که انسان تربیت می‌کند و خداوند نیز آدمی را بر طبق نیت و کوشش درستی که انجام می‌دهد مزد می‌دهد. و این حرکت تکاملی تا پایان هستی ادامه می‌یابد (۱۳).

برنامه تربیت دینی بر اساس آموزه‌های اسلامی، در یادگیری مبحث دین و نگرش اسلامی بسیار تأثیرگذار است. این برنامه‌ها باید توسط مدرس دارای صلاحیت اجرا گردد. در این فرایند عوامل متعددی موثر هستند که باید مورد توجه قرار گیرند. از جمله: ۱) مدیر مدرسه در هماهنگی فعالیت به همراه مدرسه، نیاز به توسعه فعالیت مدرسه دارد تا به مدرسه عالی دست یابند، ۲) معلمان دینی و نگرش اسلامی در انجام وظایف تربیتی سرشار از عاطفه و ارتقای ارزش‌های شخصیتی در فعالیت روزانه در مدرسه از تمام شایستگی‌ها استفاده کنند، ۳) دانش آموزان در اجرای ارزش‌های تربیتی شخصیتی خود در مدرسه ارتقاء یابند. ۴) والدین باید در تربیت و

و ابعاد مختلف این موضوع، گامی بزرگ در جهت آگاهسازی نسبت به اهمیت تربیت اخلاقی معلمان و نمایان کردن پیامدهای این تربیت، بردارد و در واقع، به این سوال پژوهشی پاسخ دهد که چه الگوی تربیت اخلاق معلمی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی را می‌توان برای معلمان دوره متوسطه شهر تهران طراحی نمود؟

مبانی نظری

ریشه واژه اخلاق نشأت گرفته از واژه یونانی ethicks به معنی اقتدار رسوم و سنت می‌باشد. انگلیش^۱ بیان می‌دارد اخلاق، اصول اخلاقی و ارزش‌ها همگی اصطلاحاتی هستند که برای نشان دادن آنچه که درست و خوب است استفاده می‌شود (۷).

در واقع مفاهیم اخلاقی نمایانگر اشکالی از زندگی بشر است و اعتقادات و ارزش‌های هدایتگر افراد در تصمیماتشان را توصیف می‌نماید، اخلاق مندی به عنوان سرمایه‌ای راهبردی برای مجموعه‌های انسانی مطرح است و پیش شرط زندگی اجتماعی کارآمد را تشکیل می‌دهد.

تعاریف مختلفی از اخلاق به عمل آمده است. در "دایره‌المعارف انگلیسی چمبرز"^۲، اخلاق را مجموعه‌ای از معنویات و قواعد رفتاری تلقی می‌کند. کانوک^۳ و جانز^۴ معتقدند که موضوعاتی همچون انصاف، تصمیم‌گیری در خصوص اینکه چه چیزی درست یا غلط است، مشخص نمودن عملیات و مقرراتی که رفتار مسئولانه بین افراد گروه‌ها را تأیید می‌کند، در حوزه اخلاقیات قرار دارند (۸).

در تعاریف اولیه از اخلاق، ۲ ویژگی دیده می‌شود:

الف - وجود نگرش اصالت فرد و فردگرایی به محدود بودن مسئولیت‌ها و الزامات اخلاقی فرد در شغل، که به نظر می‌رسد این نگاه به اخلاق حرفه‌ای نوعی تحویلی‌نگری و تقلیل‌گری به اخلاق حرفه‌ای است. زیرا هویت جمعی و سازمانی در نهادهای مشاغل در کسب و کار بس فراتر از شغل فردی اشخاص است. اما در تعاریف امروزی از اخلاق حرفه‌ای تلقی (شما حق دارید و من تکلیف) مبنای هرگونه اخلاق در کسب و کار است. این مبنای رفتار ارتباطی فرد، به صورت اصلی برای ارتباط سازمان با محیط قرار می‌گیرد و سازمان با دغدغه رعایت حقوق دیگران از تکالیف خود می‌پرسد. ویژگی‌های اخلاق حرفه‌ای در مفهوم امروزی آن عبارتند از (۹):

- دارای هویت علم و دانش بودن
 - داشتن نقش کاربردی
 - ارائه پیشنهادی حرفه‌ای
 - بومی و وابسته بودن به فرهنگ
 - وابستگی به یک نظام اخلاقی
 - ارائه دانش انسانی دارای زبان صریح و بیانی روشن و انگیزشی
- در واقع در باب ضرورت و نیاز به تربیت اخلاقی اتفاق نظر زیادی وجود دارد ولی در باب چیستی و چگونگی تربیت اخلاقی اختلاف نظرها بسیار زیاد است. بر این اساس با توجه به جهتگیری‌هایی که در خصوص تعریف اخلاق و تعیین ابعاد و حدود و ثغور آن وجود

³ Cannock

⁴ Jagns

¹ English

² Chambers English Dictionary

جامعه آماری در بخش کیفی پژوهش، شامل خبرگان آموزش و پرورش بود که شرط انتخاب آنها برای جمع آوری داده‌ها، داشتن حداقل مدرک دکتری و داشتن شغل اجرایی و آموزشی در زمینه تربیت اخلاق معلمی باشند که در سطوح تصمیم‌گیری‌های آینده مدارس چه در حال حاضر و چه در گذشته نقش داشته و دارند. این گروه را به اصطلاح خبرگان آگاه می‌نامند که در فرایند مصاحبه شرکت کردند. در این پژوهش برای تعیین نمونه‌ها از روش نمونه-گیری غیر تصادفی هدفمند^۴ استفاده شد که ۲۰ نفر با استفاده از اصل اشباع به عنوان حجم نمونه، در نظر گرفته شد. مشخصات مصاحبه شونده‌گان شامل ۷ نفر از معاونین پرورشی، ۸ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان و ۵ نفر از معلمان با تجربه مقطع متوسطه شهر تهران بودند. گروه دوم از جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی شامل تمامی معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران به تعداد ۲۵۲۲ نفر بود. برای تعیین حجم نمونه بخش کمی از فرمول کوکران استفاده شد: بنابراین تعداد ۳۰۰ نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

اما به‌منظور تعمیم پذیری بیشتر و جلوگیری از ریزش حجم نمونه ۴۰۰ پرسشنامه در میان آزمودنی‌ها توزیع شد. به‌طور کلی روش نمونه‌گیری در این پژوهش تصادفی خوشه‌ای حجم نمونه تعیین شد. بدین توضیح که از ۲۲ منطقه شهر تهران، ۷ منطقه به صورت تصادفی انتخاب و از هر منطقه ۲ ناحیه تصادفی انتخاب شد و از هر ناحیه ۸ مدرسه و از هر مدرسه هم ۳ معلم انتخاب شد.

در بخش کیفی پژوهش حاضر از مصاحبه‌های نیمه ساختمند استفاده شد. همچنین، به‌منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز پژوهش و تعیین صحت و سقم آن‌ها در بخش کمی، پرسشنامه‌های محقق‌ساخته بر گرفته از کدهای حاصل از مصاحبه تنظیم شد. برای حصول اطمینان از روایی ابزار در بخش کیفی پژوهش از نظرات اساتید آشنا با این حوزه و متخصصان دانشگاهی که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. در پژوهش کنونی از پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی برای محاسبه پایایی مصاحبه‌های انجام گرفته استفاده شد. برای تعیین روایی پرسشنامه از روایی ظاهری^۵، محتوایی^۶ و سازه^۷ استفاده شد و پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی^۸ محاسبه شد که همگی مورد تأیید قرار گرفتند.

روش تحلیل داده‌ها در بخش کیفی کدگذاری نظری برگرفته از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد بود. در بخش کمی برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش از آزمون‌هایی نظیر همبستگی پیرسون، تحلیل عاملی تأییدی با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS-v21، Smart PLS-v2 و Lisrel-v8 بهره گرفته شد.

یافته‌ها

اجرای عادت در انجام رفتار خوب در زندگی روزمره به فرزندان خود توجه بیشتری داشته باشند (۱۴).

غلامپور و همکاران (۱۵)، در پژوهشی دریافتند که مولفه‌های تربیت اخلاقی دانشجومعلمین براساس اسناد بالادستی در ۴ بعد اصلی شامل: ابعاد فرهنگی- اجتماعی (مشمول بر مولفه‌های بصیرت و مسئولیت‌پذیری فرهنگی و اجتماعی)، سیاسی- اقتصادی (مشمول بر مولفه‌های بینش سیاسی و مدیریت اقتصادی)، سازمانی (تعهد، اخلاق‌مداری، مدیریت دانش و تخصص حرفه‌ای) و شخصیتی (دین‌مداری، ولایت‌مداری، ویژگی شخصیتی، ملی‌گرایی، سبک زندگی و مهارت‌های ادراکی) سازمان یافت. نتیجه‌گیری: تربیت اخلاقی دانشجو معلمان در راستای مولفه‌های در نظر گرفته شده، یکی از ضروریات امر آموزش این گروه می‌باشد در این میان دانشگاه فرهنگیان باید در طراحی برنامه درسی تربیت اخلاقی دانشجویان خود به تمام ابعاد و مولفه‌های تربیت اخلاقی شناسایی شده توجه داشته باشد. خاری آرانی و همکاران، در پژوهشی نشان می‌دهد که مفاهیم اساسی در فلسفه لویناس اخلاق معطوف به دیگری، مسئولیت و اراده می‌باشند، اما در فلسفه علامه طباطبایی دیگری اعتدالی و فطرت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. هر دو به دیگری، مسئولیت، اراده و آزادی تأکید می‌ورزند. همچنین دیدگاه لویناس و علامه نسبت به خدا با آنکه هر دو خدا را قبول دارند و آن را نامتناهی می‌دانند، اما خدای لویناس با غیریت و دیگری برابر در نظر گرفته شده است، درحالی‌که خدای علامه، متعالی و منزله از هرگونه تغییر بوده و فراتر از دیگری است. نیجهیا^۱ (۱۶)، در پژوهشی نشان دادند که وارد کردن مقوله‌های اخلاقی در آموزش و تربیت معلمان دوره متوسطه پیامدهایی مانند اعتماد به نفس، تعهد و پاسخگویی را در معلم بالا می‌برد. اده و همکاران^۲ (۱۷)، در پژوهشی نشان دادند که آموزش اخلاق به معلمان منجر به بالارفتن ارزش کار معلمی و همچنین ارائه اقدامات اخلاق مدار در مدرسه می‌شود. موسوی و همکاران^۳ (۱۸)، در پژوهشی نشان داد که در تربیت اخلاقی معلمان، مسئله خودارزیابی، مسئله مهمی است که باید با توجه به آموزه‌های اسلامی آموزش داده شود.

مواد و روش‌ها

پژوهش مذکور از نظر هدف بنیادی- کاربردی است و جهت حل مسأله و سرانجام دستیابی به اطلاعاتی جهت اتخاذ تصمیم و رفع نیازها و حوائج اداری و حتی فردی کارایی دارد. از نظر داده‌های اطلاعاتی، این پژوهش آمیخته است که ضمن عنایت به خبرگان این حوزه، به بررسی ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های تربیت اخلاقی معلمی بر اساس آموزه‌های اسلامی مبادرت ورزیده است. از نظر نحوه اجراء، تلاش محقق بر استفاده از روش داده بنیاد (مصاحبه با خبرگان) و استفاده از الگوهای پیمایشی است که در دو مرحله کیفی و کمی به گردآوری داده‌های اطلاعات پژوهش اقدام می‌گردد.

6 -Content Validity

7 - Construct Validity

8 -Composite Reliability (CR)

1 Njihia

2 Ede, et al

3 Masuwai, et al

4 - Judgemental Sampling

55 -Faced Validity

تربیت عاطفی، تربیت رفتاری است. همچنین، نتایج نشان دادند که ابعاد موثر بر تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران شامل، ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی جامعه، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی، معلم و برنامه درسی می‌باشد. بسترها و موانع پیاده‌سازی تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران شامل ابعاد محیطی، اجتماعی، آموزشی، حمایت، برنامه‌ریزی در نظام آموزشی و آگاهی معلمان معرفی شدند.

چک‌لیست مربوط به نتایج تحلیل محتوای مصاحبه با استفاده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی آورده شده است. تحلیل داده‌ها با استخراج مفاهیم و مقوله‌ها آغاز گردید (کدگذاری باز) و مفاهیم و مقوله‌های بی‌ربط و تکراری حذف گردیدند که نتایج کدگذاری باز و همچنین کد مصاحبه‌کننده‌ها، فراوانی و منبع مربوط به هریک از مقوله‌ها در جدول آمده است.

سؤال ۱: ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران کدامند؟

سؤال ۲: ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های موثر بر تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران کدامند؟

سؤال ۳: بسترها و موانع پیاده‌سازی تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران کدامند؟

برای پاسخ به این سوال از کدگذاری نظری استفاده شد. در واقع، تحلیل پاسخ‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه با خبرگان به این سؤال جواب داد. برای پاسخ به این سوال از نرم‌افزار MAXQDA که نرم‌افزاری حرفه‌ای برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده توسط روش‌های کیفی و ترکیبی است، استفاده شد. نتایج نشان دادند که ابعاد تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران، شامل تربیت شناختی،

جدول ۱. لیست کلیه مفاهیم استخراج شده از تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته

سازه	مولفه	کدگذاری باز (شاخص)	کد مصاحبه شونده		
تربیت شناختی		رشد اخلاقی	I3, I4, I11, I5		
		هویت دانشی وابسته به اخلاق	I2, I11, I5		
		برنامه ریزی بر اساس رسیدن به کمال و سعادت	I12, I8, I3		
		ارتقای دانش ذهنی نسبت به اخلاق مداری	I3, I4, I11, I5		
		دانش اصالت اخلاقی	I13, I4, I11, I5		
		شناخت اخلاق اجتماعی	I12, I8, I3		
		شناخت ابعاد اخلاق مداری	I3, I4, I11, I5		
		پایبندی به توحید. معاد و نبوت	I13, I2, I11, I5		
		غنی سازی ارزشهای اخلاقی	I12, I8, I3		
		عوامل تشکیل‌دهنده		صداقت	I3, I4, I11, I5
احترام به دیگران	I6, I4, I10, I15				
رعایت ارزشها و هنجارهای اجتماعی	I12, I8, I3				
عدالت محوری	I3, I4, I11, I5				
وفاداری	I3, I7, I10				
تهذیب نفس	I12, I8, I3				
نگرش معنوی	I3, I4, I11, I5				
فضیلت اخلاقی	I2, I4, I10, I5				
ایمان	I12, I8, I3				
تربیت عاطفی				روحیه دگر خواهی	I3, I4, I11, I5
		انگیزش اخلاقی	I4, I11, I15		
		اعتدال و میانه روی	I12, I8, I3		
		خودتاملی	I3, I4, I11, I5		
		مسئولیت پذیری اخلاقی	I3, I14, I1, I5		
		گفتمان اخلاق مدار	I12, I8, I3		
		عملکرد اخلاقی	I3, I14, I11, I5		
		ارتباطات اخلاقی	I2, I4, I11, I5		
		تربیت رفتاری			

I12, I8, I3	رفتار اخلاقی		
I3, I4, I11, I5	خویشتن داری		
I4, I10, I5	رهبری اخلاق مدار		
I12, I8, I3	رفتار عادلانه		
I3, I4, I11, I5	اظهار اخلاق گرایی در رفتار		
I3, I2, I11, I15	تعلق به هویت جمعی		
I12, I8, I3	همزیستی مسالمت آمیز		
I3, I4, I11, I5	تعلق خاطر به آموزش و یادگیری		
I4, I11, I5	اعتقاد به باورهای اخلاقی در همه آحاد جامعه	ارزشها و هنجارهای اخلاقی جامعه	
I12, I8, I3	سازگاری با شرایط اخلاقی مدار آموزشها		
I3, I4, I11, I5	روحیه مشارکت پذیری در جامعه		
I2, I4, I5	پاسخ دهی در قبال مسئولیتها و انتخاب در افراد جامعه		
I12, I8, I3	درگیری آموزشی		
I3, I4, I11, I5	برنامه ریزی در سطوح فرهنگی جامعه جهت آموزش ارزشهای اخلاقی		
I11, I15, I14, I2, I10	استفاده از ساتوجه به نیازهای مادی و معنوی		
I12, I5, I14, I2, I11	عدم پیچیدگی در انجام امور آموزشی مدرسه	سیاستگذاری و برنامه ریزی در نظام آموزشی	
I12, I5, I14, I2, I11	عدم تمرکز نسبت به تعیین محتوای آموزشی		
I3, I4, I11, I5	توجه به پویایی آموزشی معلمان		
I12, I5, I14, I2, I11	پویایی آموزش متناسب با پویایی محیط		
I11, I5 ,	دستورالعملهای آموزشی شفاف	عوامل موثر	
I7, I11, I18	فعالیتهاى فوق برنامه جهت ایجاد فضای اخلاق مدار		
I5, I11, I4, I13	هوش اخلاقی		
I3, I11, I5	خودارزیابی اخلاقی		
I12, I8, I23	توجه به تفاوتهاى فردی معلمان		
I3, I4, I11, I21	عدالت محوری	معلم	
I12, I14, I2, I22	خود کنترل آگاهانه معلمان در راستای تعالی اخلاقی		
I12, I5, I25, I2, I11	صلح پذیری و سلامت روان		
I3, I4, I11	استفاده از سبکهای اخلاق مدارانه		
I3, I5, I14, I2, I11	برقراری ارتباط صمیمانه همراه با اعتماد و صداقت		
I2, I5, I12, I2, I11	ارائه محتوای اخلاق محور	برنامه درسی	
I12, I5, I2, I11	ترغیب معلمان به اعتماد به برنامه های درسی پنهان و غیررسمی		
I7, I11, I18	امکان اجرا برنامه درسی در سیستمهای مختلف وابسته به ارزشها و باورهای اخلاقی		
I13, I14, I15	ارائه محتوای آموزش مبتنی بر عدالت محوری		
I12, I5, I14, I2, I11	تقویت اخلاق حرفه‌ای معلمان		
I3, I4, I11, I5	فرصت ایجاد شده در سازگاری با محیط بیرونی مدارس بالاخص در دوران کرونا	محیطی بسترها	
I12, I8, I3	بینش و بصیرت مسئولین آموزش و پرورش نسبت به ایجاد زیرساخت‌هایی در حال حاضر و آینده نگری نسبت به تغییر رویکرد آموزش معلمان		

I3, I4, I11, I5	سازگاری محیطی مدارس در رویارویی با تغییرات رفتاری معلمان مبتنی بر نیازهای روز	
I12, I5, I14, I2	بکارگیری شبکه های اجتماعی متنوع آموزشی و به روزرسانی آن برای تقویت تربیت معلمان	
I11, I5	نقش کارشناسان روانشناس و مشاوره در مدارس در راستای آماده سازی معلمان برای شرکت در رویکردهای اجتماعی	
I12, I14, I5	مشارکت با مراکز آموزشی مختلف مثل سازمان پژوهشها و نوآوریهای آموزش و پرورش	
I12, I5, I14, I2, I11	توسعه ارزش های اخلاقی مورد قبول جامعه به منظور تصمیم گیری معلمان مدرسه	اجتماعی
I3, I4, I1, I5	توسعه هنجارهای اجتماعی مبتنی بر اخلاق موجود در جامعه توسط معلمان	
I12, I8, I3	کمک گرفتن از مراکزی مانند مساجد، کتابخانه ها و ... جهت ارتقای تربیت پذیری اخلاقی معلمان	
I3, I4, I11, I5	آموزش معلمان بالاخص معلمان با سابقه جهت مشاوره به معلمان تازه وارد	
I3, I4, I11, I5	آموزش محتوای اخلاقی و مورد نیاز به معلمان در مدارس	آموزشی
I2, I11, I5	ارتقا زیرساخت های آموزشی در مدارس برای معلمان	
I12, I8, I3	استفاده از اساتید مجرب در آموزش معلمان	
I3, I4, I11, I5	نبود زیرساخت لازم جهت حمایت از معلمان	
I13, I4, I11, I5	عدم توجه به تجهیزات و امکاناتی که تربیت اخلاقی را در معلمان ارتقا می دهد.	
I12, I8, I3	عدم توجه به شبکه های اجتماعی ملی نظیر صدا و سیما به منظور ارتقای تربیت اخلاقی	حمایت
I3, I4, I11, I5	نبود پشتیبانی آموزشی لازم از معلمان	
I13, I2, I11, I5	عدم سازگاری با تکنولوژیهای آموزشی نوین و به روز در سایر کشورها	
I12, I8, I3	عدم استفاده حداکثری از معلمان دارای صلاحیت حرفه ای	
I3, I4, I11, I5	عدم توجه به برنامه درسی مختص نیاز معلمان در جهت ارتقای اخلاق مداری	برنامه ریزی
I6, I4, I10, I15	عدم آموزش و آگاهی نسبت به رفتارهای اخلاقی در آموزش های آنلاین	در نظام آموزشی
I12, I8, I3	عدم تسلط معلم بر استفاده موثر از آموزش تربیت اخلاقی	
I3, I4, I11, I5	عدم آگاهی معلم از مفاهیم ارزشها و مولفه های تربیت اخلاقی	
I3, I7, I10	عدم توجه به توانمندسازی معلمان در جهت تربیت اخلاقی	آگاهی
I12, I8, I3	عدم توجه به آموزش صلاحیت حرفه ای معلمان	معلمان
I3, I4, I11, I5	عدم توجه به آموزشهای ضمن خدمت	

قبل از اجرای تحلیل عاملی، با توجه به اینکه مقیاس اندازه گیری فاصله ای بود و همچنین توزیع داده ها نرمال بود از آزمون های پارامتریک مناسب (همبستگی پیرسون) استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۱۷-۴ آورده شده است.

نتایج حاصل از تحلیل این بخش نشان می دهد که از میان ۸۶ شاخص (گویه) موجود، ۱۳ مقوله اصلی قابل شناسایی است. سؤال ۴: اولویت بندی ابعاد و مولفه های تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران چگونه است؟

جدول ۲. همبستگی بین عوامل

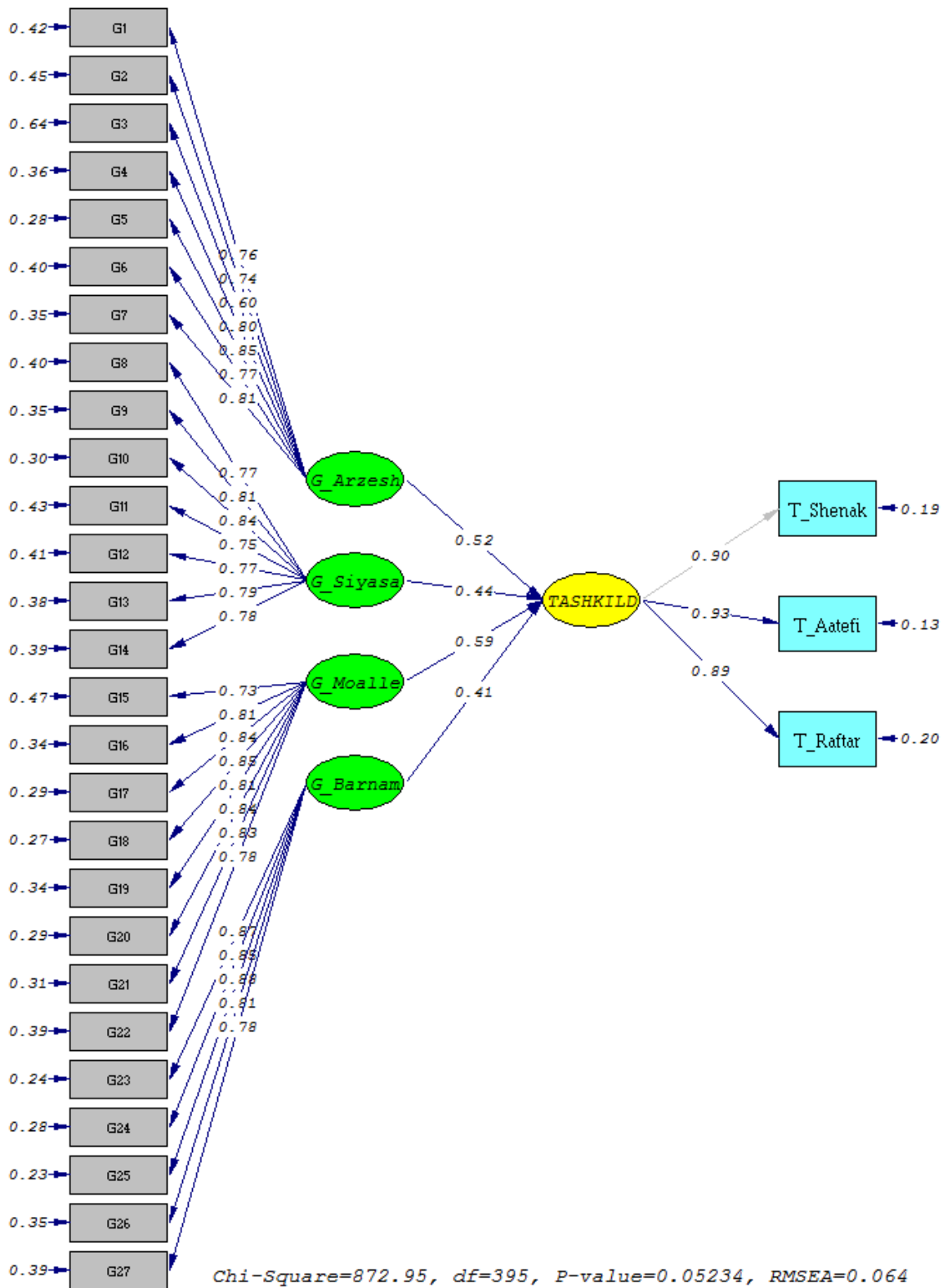
عوامل تشکیل دهنده	همبستگی	ارزشها و هنجارهای اخلاقی جامعه	عوامل اثرگذار
**۰,۵۷۲	Sig.		
۰,۰۰۰	همبستگی		
**۰,۵۲۹			

Sig.	سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی
۰,۰۰۰	
**۰,۵۰۶	همبستگی
Sig.	معلم
۰,۰۰۰	
**۰,۴۵۱	همبستگی
Sig.	برنامه درسی
۰,۰۰۰	

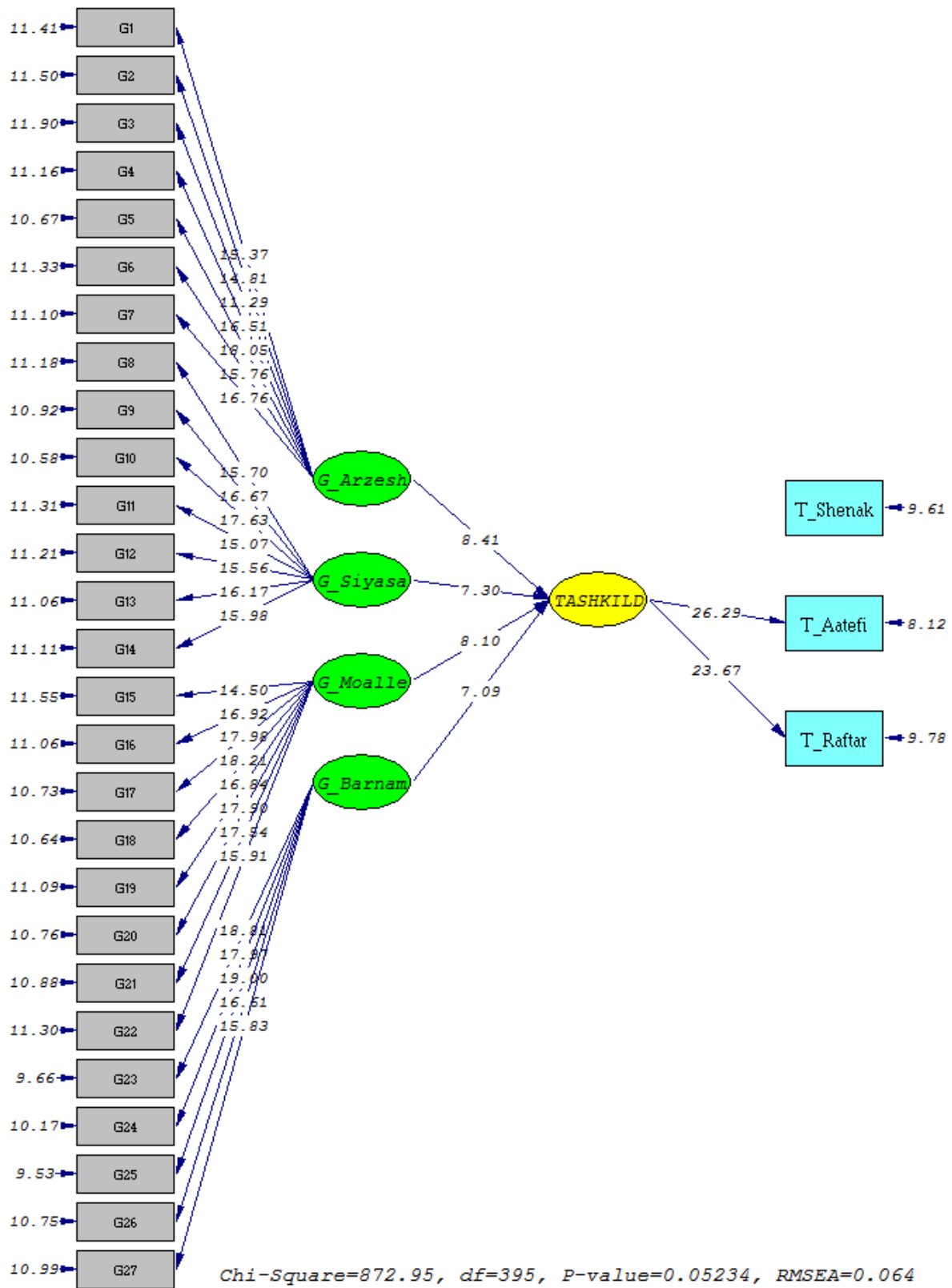
نظام آموزشی، آگاهی و حمایت، به ترتیب دارای بیشترین اولویت بودند.

به منظور پاسخ به سوالات پژوهش از مدل معادلات ساختاری تأییدی استفاده می‌شود. بدین منظور، پس از رسم ساختار، اضافه نمودن قیود مدل و انتخاب روش ماکسیمم درست‌نمایی، مدل اجرا شده و نمودار مسیر برازش شکل‌های ۱ و ۲ به دست آمد.

برای پاسخ به سؤال فوق از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. نتایج رتبه بندی نشان دادند که در عوامل تشکیل دهنده، تربیت عاطفی تربیت شناختی و تربیت رفتاری به ترتیب، در بین عوامل موثر، برنامه درسی، معلم، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی و ارزشها و هنجارهای اجتماعی، در عوامل بسترها، عوامل اجتماعی، آموزشی و محیطی و در بین موانع موجود، موانع برنامه ریزی در



شکل ۱. مدل اصلی در حالت ضرایب استاندارد



شکل ۳. مدل اصلی در حالت معناداری ضرایب

می‌توان چنین استنباط کرد که بین عوامل روابط مستقیم وجود دارد. همانگونه که شاخص‌های خی-دو و RMSEA نشان می‌دهند، مدل برازش مناسبی را به داده‌ها ارائه می‌کند. خروجی‌های الگو در جدول ۳ مورد بررسی قرار گرفته است.

همان‌طور که در شکل‌های فوق نشان داده شده است، کلیه مقادیر پارمترهای مربوط به مدل به همراه بارهای عاملی و ضرایب مسیر نشان داده شده است. با توجه به مقادیر ضرایب استاندارد و ضرایب معناداری تی به دست آمده در شکل‌های (مقادیر تی بالاتر از ۲٫۵۸)

جدول ۳. گزیده‌ای از شاخص‌های برازش مهم مدل ترسیمی

شاخص	نام شاخص	اختصار	مقدار	برازش قابل قبول
شاخص‌های برازش مطلق	سطح تحت پوشش (کای اسکوتر)	-	۸۷۲,۹۵	
	شاخص نیکویی برازش	GFI	۰,۹۹	بزرگتر از ۰,۹
شاخص‌های برازش تطبیقی	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده	AGFI	۰,۹۶	بزرگتر از ۰,۹
	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰,۹۷	بزرگتر از ۰,۹
شاخص‌های برازش مقتصد	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	RMSEA	۰,۰۶۴	کمتر از ۰,۱

همانگونه که مشاهده می‌شود شاخص‌های برازش الگو در وضعیت مطلوبی قرار گرفته است. در جدول ۴، ضرایب مسیر به همراه مقادیر معناداری آورده شده است. همان طور که ملاحظه می‌شود، همه مسیرها مورد پذیرش قرار گرفته شده است.

جدول ۴. ضرایب مسیر، مقادیر معناداری و وضعیت آنها

مسیر	ضریب مسیر	مقدار t	وضعیت
ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی جامعه ←	۰,۵۲	۸,۴۱	تایید شد
سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی ←	۰,۴۴	۷,۳۰	تایید شد
معلم ←	۰,۵۹	۸,۱۰	تایید شد
برنامه درسی ←	۰,۴۱	۷,۰۹	تایید شد

سؤال ۵: چه الگوی برای تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلامی در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران می‌توان ترسیم کرد؟

در نهایت، بر اساس شاخص‌ها و مؤلفه‌های شناسایی شده که بر اساس مستندات پژوهشی و مصاحبه با خبرگان شناسایی شد و تحلیل داده‌ها در بخش کمی، الگوی مفهومی پژوهش با رویکرد گراندد تئوری به صورت شکل ۳ ارائه می‌گردد.

سؤال ۶: اعتبار الگوی تربیت اخلاق معلمی با تاکید بر آموزه‌های اسلامی در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران چگونه است؟

برای بررسی برازش مدل نهایی، پرسشنامه سنجش مدل برای تعیین درجه تناسب مدل به صورت طیف پنج‌درجه‌ای تنظیم و در اختیار ۳۰ نفر از متخصصان این حوزه قرار داده شد. سپس داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۵ قابل مشاهده است.

شکل ۳. الگوی نهایی پژوهش برگرفته از بخش کیفی و کمی

جدول ۵. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای برای تعیین درجه تناسب مدل پیشنهادی جهت ارائه مدل نهایی

ردیف	آیتم	سوالات	میانگین	انحراف معیار	t	df	Sig.
۱	تطبیق	آیا مفاهیم از داده‌های بررسی شده تولید شده است؟	۳,۶۸	۱,۲۵۱	۹,۴۵	۲۹	۰,۰۰۰
۲	قابلیت فهم	آیا مفاهیم تشخیص داده می‌شوند و به شکل کلی نظام‌مند به هم مرتبط شده‌اند؟	۳,۸۴	۱,۲۲۵	۱۱,۹۰	۲۹	۰,۰۰۰
۳		آیا مقوله‌ها به خوبی تدوین شده‌اند؟	۳,۶۶	۱,۳۳۸	۸,۶۲	۲۹	۰,۰۰۰
۴	قابلیت	آیا نظریه چنان تبیین شده که تغییر شرایط متفاوت را در نظر بگیرد؟	۳,۸	۱,۲۵۷	۱۱,۰۵	۲۹	۰,۰۰۰
۵	تعمیم	آیا شرایط کلان‌تری که ممکن است بر پدیده مورد مطالعه اثر گذارد، تشریح شده است؟	۳,۷	۱,۱۸۵	۱۰,۲۷	۲۹	۰,۰۰۰
۶	کنترل	آیا یافته‌های نظری با اهمیت به نظر می‌رسند؟	۳,۶۴	۰,۸۸۵	۱۲,۶۴	۲۹	۰,۰۰۰

برای بررسی برازش مدل نهایی، پرسشنامه سنجش مدل برای تعیین درجه تناسب مدل به صورت طیف پنج‌درجه‌ای تنظیم و در اختیار ۳۰ نفر از متخصصان این حوزه قرار داده شد. در تطبیق، آماره T محاسبه شده (۹,۴۵) در سطح ۰,۰۱ معنادار است. مقایسه میانگین

درجه تناسب مدل به صورت طیف پنج‌درجه‌ای تنظیم و در اختیار ۳۰ نفر از متخصصان این حوزه قرار داده شد. در تطبیق، آماره T محاسبه شده (۹,۴۵) در سطح ۰,۰۱ معنادار است. مقایسه میانگین

عواطف اخلاقی با مرکزیت تقویت ارزشهای اخلاقی همدلی و شفقت تأکید دارند. گروه دیگر از ابعاد تربیت اخلاقی با مبنا قرار دادن چهره ای چند وجهی از تربیت اخلاقی، ابعاد مختلفی از رشد اخلاقی مثل بعد شناختی- اجتماعی را مطرح کرده اند.

در پژوهش حاضر با توجه به اهمیت موضوع، به این مهم پرداخته شد و نتایج نشان دادند که ابعاد تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران، شامل تربیت شناختی، تربیت عاطفی، تربیت رفتاری است. همچنین، ابعاد موثر بر تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران شامل، ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی جامعه، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی، معلم و برنامه درسی می باشد. بسترها و موانع پیاده سازی تربیت اخلاق معلمی با تأکید بر آموزه‌های اسلام در معلمان دوره دوم مقطع متوسطه شهر تهران شامل ابعاد محیطی، اجتماعی، آموزشی، حمایت، برنامه‌ریزی در نظام آموزشی و آگاهی معلمان معرفی شدند. به نظر می رسد که برای تربیت اخلاق معلمی بر اساس آموزه های دینی و اسلامی، باید فاکتورهای متعددی را در نظر گرفت. آنچه هم اکنون در مدارس مشاهده می شود، وجود معلمان دین مداری است که بعضاً اخلاق‌گرایی را از دین‌گرایی خود جدا کرده اند و آنرا دو مقوله جدا دانسته اند. در حالیکه تربیت اخلاق معلمی به موضوع اخلاق بطور ویژه می پردازد و این موضوع را در آموزه های اسلامی دنبال می کند. بر کسی پوشیده نیست که مدارس به ویژه مدارس متوسطه به وجود معلمان اخلاق مدار نیازمند است، معلمانی که خصوصیات صداقت، احترام به دیگران، رعایت ارزشها و هنجارهای اجتماعی، عدالت محوری، وفاداری، تهذیب نفس، نگرش معنوی، فضیلت اخلاقی، ایمان و روحیه دگر خواهی را داشته باشند و رشد اخلاقی را در راس امور قرار دهند. تربیت این معلمان در حیطه های رفتاری، ایشان را به افرادی مسئولیت پذیرف مثبت اندیش و عدالت محور تبدیل می کند. اما آنچه بیش از پیش حائز اهمیت است، شناسایی عواملی است که به تربیت اخلاق معلمی کمک می کند. در پژوهش حاضر برنامه درسی و ارائه محتوای اخلاق مدار و عدالت محور در ابتدا و در اولویت قرار داشت. ارائه محتوایی که به شکل رسمی و غیررسمی معلمان را به اخلاق نیکو، فضیلت خواهی و صلح پذیری ترغیب نماید. برای رسیدن به این امر، باید از سیاست‌گذاری تربیتی شروع کرد و به نیاز معلمان در پویایی آموزشی پاسخ داده شود. توجه به ویژگیهای ذاتی معلمان و همچنین توجه به ارزشهای اجتماعی از دیگر مقولاتی هستند که در تربیت اخلاق معلمی تأثیر گذار می باشند. در این پژوهش برای اجرای مدل نهایی پژوهش به بسترها و موانع پیش رو نیز اشاره شد و عنوان شد که فرصت ایجاد شده در سازگاری با محیط بیرونی مدارس بالاخص در دوران کرونا، بینش و بصیرت مسئولین آموزش و پرورش نسبت به ایجاد زیرساخت‌هایی در حال حاضر و آینده نگری نسبت به تغییر رویکرد آموزش معلمان، سازگاری محیطی مدارس در رویارویی با تغییرات رفتاری معلمان مبتنی بر نیازهای روز و بکارگیری شبکه های اجتماعی متنوع آموزشی و به روزرسانی آن برای تقویت تربیت معلمان به عنوان بسترهای محیطی معرفی شدند. همچنین بستریهایی مانند نقش کارشناسان روانشناس و مشاوره در

این جزء از مدل (۳،۶۸) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد که تطبیق مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در قابلیت فهم بودن مدل، آماره T محاسبه شده (۱۱،۸۲) در سطح ۰،۰۱ معنادار است. مقایسه میانگین این جز از مدل (۳،۷۵) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد قابلیت فهم بودن مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در رابطه با سوالات قابلیت فهم، آماره T محاسبه شده برای هر دو سوال در سطح ۰،۰۱ معنادار و میانگین مشاهده‌شده در هر یک از این دو سوال از میانگین مورد انتظار (۳) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء قابلیت فهم مدل محسوب می‌شود. در قابلیت تعمیم بودن مدل، آماره T محاسبه شده (۱۱،۸۲) در سطح ۰،۰۱ معنادار است. مقایسه میانگین این جز از مدل (۳،۷۵) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد قابلیت تعمیم بودن مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در رابطه با سوالات قابلیت تعمیم، آماره T محاسبه شده برای هر دو سوال در سطح ۰،۰۱ معنادار و میانگین مشاهده‌شده در هر یک از این دو سوال از میانگین مورد انتظار (۳) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء قابلیت تعمیم مدل محسوب می‌شود. در کنترل مدل، آماره T محاسبه شده (۱۲،۶۴) در سطح ۰،۰۱ معنادار است. مقایسه میانگین این جز از مدل (۳،۶۴) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد قابل کنترل بودن مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در رابطه با سوالات کنترل، آماره T محاسبه شده برای هر دو سوال در سطح ۰،۰۱ معنادار و میانگین مشاهده‌شده در هر یک از این دو سوال از میانگین مورد انتظار (۳) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء کنترل مدل محسوب می‌شود.

نتیجه گیری

بی شک، تربیت اخلاقی، یکی از مسایل مهم تعلیم و تربیت در دنیای امروز است. که باعث تقویت و غنی سازی شناخت اخلاقی، الزام به اجرای آن و ارتقاء عملی متریبان به لحاظ اخلاق مداری می گردد. بُعد فکری و شناختی تربیت اخلاقی، به ایجاد درک اخلاقی برای بازشناسی امور خوب از بد، بعد احساسی و باورمندی تربیت اخلاقی ناظر به پرورش عواطف معین در شخص؛ بعد رفتاری نیز ناظر به جلوه درک و احساس اخلاقی در اوست. درمورد ضرورت و نیاز به تربیت اخلاقی صاحب نظران اتفاق نظر دارند اما در مورد چگونگی تربیت اخلاقی که ابعاد و مولفه های متعددی را در بر می گیرد. بر این اساس با توجه به جهت گیریهای که در ارتباط با اخلاق و تربیت اخلاقی انجام می شود رویکردهای مختلفی ایجاد می شود. بعضی از این رویکردها بر یک بعد از ابعاد تربیت اخلاقی تمرکز کرده اند و هدف خود را از تربیت اخلاقی، تقویت بعد به خصوصی از اخلاق دانسته اند. در این رویکردها می توان بعد شناختی- رشدی نام برد که بر اساس دیدگاههای روانشناسان رشدی مانند پایژه و کلبرگ شکل گرفته اند و هدف نهایی خود را تقویت فضایل عقلانی یا تغییر در سطح قضاوت اخلاقی دانسته اند. بعد مراقبت محور نیز گیلیگان مطرح می کند، بعد

سازگاری با تکنولوژیهای آموزشی نوین و به روز در سایر کشورها به عنوان موانع حمایتی در نظر گرفته شدند و موانع عدم استفاده حداکثری از معلمان دارای صلاحیت حرفه‌ای، عدم توجه به برنامه درسی مختص نیاز معلمان در جهت ارتقای اخلاق مداری، عدم آموزش و آگاهی نسبت به رفتارهای اخلاقی در آموزش‌های آنلاین، عدم تسلط معلم بر استفاده موثر از آموزش تربیت اخلاقی، عدم آگاهی معلم از مفاهیم ارزشها و مولفه های تربیت اخلاقی، به عنوان موانع عدم برنامه ریزی در نظام آموزشی و در نهایت عدم توجه به توانمندسازی معلمان در جهت تربیت اخلاقی، عدم توجه به آموزش صلاحیت حرفه ای معلمان، عدم توجه به آموزشهای ضمن خدمت، به عنوان موانع آگاهی معلمان در نظر گرفته شدند. در این پژوهش مدلی در نهایت ارائه شد که برگرفته از مبانی نظری، مصاحبه با خبرگان و نظرسنجی از جامعه اماری بود و از اعتبار مطلوبی برخوردار بود.

متناسب با یافته‌های پژوهش و اولویت بندی مؤلفه‌ها پیشنهادها در جدول زیر ارائه می‌گردد:

مدارس در راستای آماده سازی معلمان برای شرکت در رویکردهای اجتماعی، مشارکت با مراکز آموزشی مختلف مثل سازمان پژوهشها و نوآوریهای آموزش و پرورش، توسعه ارزشهای اخلاقی مورد قبول جامعه به منظور تصمیم گیری معلمان مدرسه، توسعه هنجارهای اجتماعی مبتنی بر اخلاق موجود در جامعه توسط معلمان، کمک گرفتن از مراکزی مانند مساجد، کتابخانه ها و ... جهت ارتقای تربیت پذیری اخلاقی معلمان به عنوان بسترهای اجتماعی و بسترهای آموزش معلمان بالاخص معلمان با سابقه جهت مشاوره به معلمان تازه وارد، آموزش محتوای اخلاقی و مورد نیاز به معلمان در مدارس، ارتقا زیرساخت‌های آموزشی در مدارس برای معلمان، استفاده از اساتید مجرب در آموزش معلمان به عنوان بسترهای آموزشی مورد تحلیل و شناسایی قرار گرفتند. علاوه بر این، موانع نبود زیرساخت لازم جهت حمایت از معلمان، عدم توجه به تجهیزات و امکاناتی که تربیت اخلاقی را در معلمان ارتقا می دهد، عدم توجه به شبکه‌های اجتماعی ملی نظیر صدا و سیما به منظور ارتقای تربیت اخلاقی، نبود پشتیبانی آموزشی لازم از معلمان و عدم

جدول ۶. پیشنهادات متناسب با یافته‌های پژوهش و اولویت بندی مؤلفه‌ها

سازه	رتبه بعد	پیشنهاد
تربیت عاطفی	-	دعوت از اساتید برجسته علوم دینی برای آگاهسازی معلمان نسبت به ارکان اخلاق محوری و توجه به معنویات دردین اسلام.
	-	ارتقای انگیزش اخلاق معلمان با شرکت دادن ایشان در مراسم دینی و مذهبی
تربیت شناختی	-	برنامه ریزی بر اساس رسیدن به کمال و سعادت برای معلمان و استفاده از روش‌های انتقال دانش به منظور ترغیب معلمان به توجه به سعادت دنیوی و اخروی
	-	تجلیل از معلمان اخلاق مدار در هر ترم تحصیلی و معرفی ایشان به عنوان الگوی مطلوب رفتاری
تربیت رفتاری	-	ارائه آموزشهای کاربردی برای رهبری اخلاق مدار و ارائه کارگاههای مرتبط با رهبری اخلاق مدار برای معلمان
	-	ارائه محتوای اخلاق محور در آموزشهای ضمن خدمت برای معلمان
برنامه درسی	-	ترغیب معلمان به اعتماد به برنامه های درسی پنهان و غیررسمی و ارائه برنامه های غیررسمی آموزشی در شبکه های اجتماعی مختص معلمان.
	-	گرفتن آزمونهایی که هوش اخلاقی را در معلمان نشان می دهد.
معلم	-	استخدام و گزینش معلمانی که صلاحیت خودکنترلی و خودتنظیمی را دارا می باشند.
	-	تغییر ساختار آموزش ضمن خدمت معلمان و بهره گیری بیشتر از آموزه های اسلامی و قرآنی
سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در نظام آموزشی	-	در محتوای دروس ارائه شده.
	-	دعوت از افراد برجسته در سطح وزیر برای سخنرانی و القای لزوم بهره گیری از آموزه‌های اسلامی در آموزش معلمان.
ارزشهای اجتماعی	-	برنامه ریزی در سطوح فرهنگی جامعه جهت آموزش ارزشهای اخلاقی.
	-	استفاده از المانهای فرهنگی برای ترغیب معلمان به اخلاق محوری در آموزشها

Kant's and Mulla Ahmad Naraghi's opinions. research in curriculum planning, 2. Ahani Amina, Zahra and Broghani Farhani, Soheila. (2015). Challenges of social ethics in the field of technology.

References

1. Sobhaninejad, Mahdi, Ahmadabadi, Najmeh, Jalalund, Tahira and Mohammadi, Azad. (2017). Clarifying the content of moral education curriculum from the perspective of comparative analysis of

education curriculum in the elementary course of Iran's educational system. *Scientific Research Quarterly of Teaching Research*, 6(4), 1-23

11. Lo Piano, S. (2020). Ethical principles in machine learning and artificial intelligence: cases from the field and possible ways forward. *Humanities and Social Sciences Communications*, 7(1), 1-7.

12. Hosni Bejandi, Seyed Hossein and Garmaei, Maryam and Abdullahi Vashan, Lotf Ali, 2018, Religious Education and Education and Islamic Ethics, Third National Scientific Research Conference on Psychology and Educational Sciences, Shirvan

13. Ahmadifard, Mustafa and Amiri, Dawood Mohammad. (2016). Corrective methods in the moral education of the Holy Quran. *Quranic Teachings*, 26, 28-58

14. Nurindarwati, R., Mulyoto, M., & Hasyim, D. (2022). Evaluation Model of Character Education Programs in Islamic Religious Education and Moral Education Learning at SMP Negeri I Surakarta. *Journal Research of Social, Science, Economics, and Management*, 1(9), 1453-1472.

15. Gholampour, Mithu, Farastkhah, Maqsood, Aiti, Mohsen and Pourshafi, Hadi. (1400). Explanation of the components of moral training of student teachers based on the upper documents of Farhangian University. *Ethics in Science and Technology*, 15(4), 95-86

16. Njihia, R. W. (2021). INTEGRATION OF ETHICS IN TRAINING TEACHERS FOR SECONDARY SCHOOL EDUCATION IN KENYA. MAINSTREAMING ETHICS IN HIGHER EDUCATION, 107.

17. Ede, M. O., Okeke, C. I., Adene, F., & Areji, A. C. (2021). Perceptions of Work Value and Ethical Practices Among Primary School Teachers, *Demographics*,

Journal of Ethics in Science and Technology, 11(4), 1-11

3. Haj Khuzimah, Mojtabi. (2014). Investigating the relationship between teachers' professional ethics and organizational health in government boys' primary schools in Tehran. Master's thesis, Department of Educational Management and Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran.

4. Viewpoint, Zahra, Shariati, Sadruddin, Beheshti, Saeed and Imani Nayini, Mohsen. (2017). Explaining the role of responsibility in the social education of teenagers based on Al-Mizan's interpretation. *Counseling and Psychotherapy Culture*, 9(34), 56-27

5. Gao, R., Liu, J., & Yin, B. (2021). An expanded ethical decision-making model to resolve ethical dilemmas in assessment. *Studies in Educational Evaluation*, 68, 100978.

6. Naroinejad, Arzu. (1400). Professional ethics of teachers in education. Tehran: Azadi Qalam

7. Ramona, Jesus. (1400). The moral goal of the literary style and Shari'i speech from Ibn Rushd's point of view. *Akhlaq Journal*, 11(41), 71-43

8. Behera, R. K., Bala, P. K., Rana, N. P., & Kizgin, H. (2022). Cognitive computing based ethical principles for improving organizational reputation: A B2B digital marketing perspective. *Journal of Business Research*, 141, 685-701.

9. Hatami, Saeed; Aghaei, Najaf; Poursoltani-Zarandi, Hossein and Akbari-Yazdi, Hossein. (2017). The mediating role of social responsibility in the relationship between managers' professional ethics and the citizenship behavior of football fans. *Organizational Behavior Management Studies in Sports*, Volume 5, Number 1, Series 11, pp: 98-89.

10. Aghili, Seyyed Ramadan, Alam Al-Hadi, Jamila and Fathi Vajargah, Korosh. (2017). Designing a model of moral

Intervention, and Impact. Psychological Reports, 00332941211043453.

18. Masuwai, A., Zulkifli, H., & Tamuri, A. H. (2021). Systematic Literature Review on Self-Assessment Inventory for Quality Teaching among Islamic Education Teachers. Sustainability, 14(1), 203.